

Imiona ojców

Studia o męskości

Komitet Redakcyjny

Grażyna Borkowska

Adam Dziadek (przewodniczący)

Filip Mazurkiewicz

Ryszard Nycz

Tomasz Tomasik

Dawid Matuszek

Imiona ojców

Możliwość psychoanalizy
w badaniach literackich

Spis treści

Recenzent Andrzej Leder
Redaktor prowadzący Krystyna Kiszelewska
Redakcja Magdalena Szczepańska
Indeks Jacek Mozolewski
Korekta Tomasz Ostromęcki
Projekt graficzny i łamanie Robert Oleś / d2d.pl

Praca naukowa finansowana ze środków Narodowego Centrum Nauki,
realizowana w ramach projektu *Męskość w literaturze i kulturze polskiej
od XIX wieku do współczesności*. Projekt nr 2013/08/A/HS2/00058. Publikacja
dofinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach

© Copyright by Dawid Matuszek, 2016

ISBN 978-83-65573-84-1

Druk i oprawa Bookpress, ul. Lubelska 37c, 10-408 Olsztyn

Psychoanaliza i lektura	9
1. Rewolucja	17
1.1. <i>a</i>	17
1.2. Rewolucja	30
2. Ekstymne	41
2.1. Freud	41
2.2. Lacan	48
2.3. Ekstymne	54
2.4. Klub szachistów	59
3. Teoria	66
3.1. Lektura	66
3.2. Litery	81
4. Zapominanie	94
4.1. Głos zza grobu	94
4.2. Praca pamięci? Nie, dziękuję	98
4.3. „Weź go ta i daj mu na pamiątkę”	102
4.4. Herezja	105
4.5. Akt lektury	108
5. Akt	112
5.1. Dzieciobójstwo	112
5.2. Samobójstwo	119
5.3. Innobójstwo i rekreacja	124

6. Różewicz (obiekt)	130
7. Świetlicki (kreatura)	145
7.1. Kreatura	145
7.2. Mężczyzna	159
8. Rymkiewicz (zbocheniec)	173
8.1. „Którą dziewczynkę lubisz najbardziej?”. „Fritzla”	175
8.2. (Wziął kartę, zmiął ją i powiedział): „O, tak była zmięta”. „I dosiadłeś zmiętej żyrafy?”	180
8.3. „Ale to mama wydała cię na świat. Należysz zatem do mamusi i do mnie”	183
8.4. „Kiedy spałem, myślałem, że poszłaś sobie i że nie mam mamy do pieszczot”	189
9. Schulz (gorszyciel)	192
9.1. Dołaskotać się do rozumienia	192
9.2. „Możesz sobie poczytać”	195
9.3. <i>Le père... ou pire</i>	201
10. Stefan (muzykant)	208
Czyta się w ostateczności	219
Bibliografia	223
Summary	235
Indeks nazwisk	236

To, że Freud w centrum swojej doktryny umieszcza mit ojca, wynika, rzecz jasna, z nieuchronności tej kwestii. A jeśli cała teoria i praxis psychoanalizy zdają się obecnie tkwić w martwym punkcie, to dlatego, iż nie odważono się pójść dalej niż Freud w drążeniu owej kwestii.¹

Próbowałem wyartykułować to, jak szukam i ujmuję *praxis*, jaką jest analiza. Prawda o niej jest ruchoma, zwodnicza, pokrętna. Czy nie jesteście w stanie pojąć, że jest tak dlatego, bo praktyka analityczna musi kroczyć ku prawdzie drogą ułudy?²

¹ J. Lacan, *Imiona-Ojca*, przeł. R. Carrabino, T. Gajda, J. Kotara, B. Kowalów, A. Kurek, Warszawa 2013, s. 77.

² *Ibidem*, s. 93–94, przekład zmodyfikowany.

- Žižek S., *For They Know Not What They Do. Enjoyment as a Political Factor*, New York 2008.
- Žižek S., J. Milbank, *Monstrosity of Christ: paradox or dialectic?*, red. C. Davis, Cambridge 2009.
- Žižek S., *Kukła i karzeł. Perwersyjny rdzeń chrześcijaństwa*, przeł. M. Kropiwnicki, Bydgoszcz 2006.
- Žižek S., *Lacrimae rerum. Kieślowski, Hitchcock, Tarkowski, Lynch*, przeł. G. Jankowicz, J. Kutyla, K. Mikurda, P. Mościcki, Kraków 2007.
- Žižek S., *Object a in social link*, w: *Jacques Lacan and the Other Side of Psychoanalysis: Reflections on Seminar XVII*, red. J. Clemens, R. Grigg, Durham–London 2006.
- Žižek S., *Odwaga w czasie beznadziei*, <http://www.krytykapolityczna.pl/artykuly/ue/20150727/zizek-o-grecji-odwaga-w-czasach-beznadziei>.
- Žižek S., *Parallax View*, Cambridge 2006.
- Žižek S., *Przekleństwo fantazji*, przeł. A. Chmielewski, Wrocław 2001.
- Žižek S., *'In His Bold Gaze My Ruin Is Writ Large'*, w: *Everything You Always Wanted to Know About Lacan (But Were Afraid to Ask Hitchcock)*, red. S. Žižek, London–New York 1992.
- Žižek S., *Hitchcockian Sinthoms*, w: *Everything You Always Wanted to Know about Lacan (But Were Afraid to Ask Hitchcock)*, red. S. Žižek, London–New York 1992.
- Žižek S., *Kruchy absolut*, przeł. M. Kropiwnicki, Warszawa 2009.
- Žižek S., *Lacan. Przewodnik Krytyki Politycznej*, przeł. J. Kutyla, Warszawa 2010.
- Žižek S., *Patrzę z ukosa. Do Lacana przez kulturę popularną*, przeł. J. Margański, Warszawa 2003.
- Žižek S., *Przemoc. Sześć spojrzeń z ukosa*, przeł. A. Górny, Warszawa 2010.
- Žižek S., *Rewolucja u bram. Pisma Lenina z roku 1917*, przeł. J. Kutyla, Warszawa 2006.
- Žižek S., *The Plague of Fantasies*, London–New York 2008.
- Žižek S., *W obronie przegranych spraw*, przeł. J. Kutyla, Warszawa 2008.
- Žižek S., *Wzniosły obiekt ideologii*, przeł. J. Bator, P. Dybel, Wrocław 2001.
- Zupančič A., *Lacan's Heroines*, w: *Jacques Lacan. Critical Evaluations in Cultural Theory*, red. S. Žižek, New York 2004, t. 4.
- Zupančič A., *Philosophers' Blind Man's Buff*, w: *Gaze and Voice as Love Objects*, red. R. Salecl, S. Žižek, London 1996.
- Zupančič A., *The Odd One In. On Comedy*, Cambridge–London 2008.
- Zupančič A., *The Subject of the Law*, w: *Cogito and Unconscious*, red. S. Žižek, Durham–London 1998.

Summary

Essay is the author's original methodological proposal derived from the psychoanalytical discourse, herein first of all represented by the writings of Sigmund Freud, Jacques Lacan, and Slavoj Žižek. Putting forward a theoretical proposition to encapsulate the theory of reading in psychoanalytical notions, the author takes into consideration various conceptualizations of the act of reading.

Assuming as his departure point the traditional understanding of theory as a systemic praxis which is both ordered and order-inducing, he concurrently indicates its discursive shortcomings and limitations. Furthermore, the author claims that the paradoxical (by virtue of being entangled in methodology) condition of psychoanalytical reading in fact facilitates the confrontation with one's own, real "lining" that shatters methodological as well as systemic pursuits of a theoretician.

The pivot of the theory advanced by the author is the figure of forgetting, and therefore, the act of reading itself should involve forgetting, for instance about institutional knowledge, being oblivious to *téchne*, but also forgetting one's duties towards manifold interpretive communities. This attempt at describing the "motoric" of reading as a process of continuous forgetting, of constant relinquishing memory (and rereading of the past), may be, on the one hand, perceived as a revolutionary transgression of the fossilized academic discourse, but on the other, as a risk-encumbered endeavour by which one can maintain the very discourse intact. What seems to be at stake here, is the proper status of the psychoanalytical theory.

In the „literary” part of the book, the author attempts to capture the “essence” of Tadeusz Różewicz's poetry through a prism of Lacanian gaze theory and to build a theory of subject (“creature”) which emerges from Marcin Świetlicki's writing. He also proposes a psychoanalytical reading of the Polish political subject emerging from the writings of Jarosław Marek Rymkiewicz. Additionally, the author takes the liberty to reread the figure of the father central to Bruno Schultz's oeuvre, to conclude with reading “illegally” a novella by Henry Sienkiewicz *Janko Muzykant*.